

การวิเคราะห์เนื้อหาที่เสริมสร้างสันติภาพในสื่อมวลชนท้องถิ่น :

ศึกษากรณีการนำเสนอข่าวชาวเขา ในหนังสือพิมพ์รายวัน จังหวัดเชียงใหม่

ผศ.นรินทร์ นำเจริญ*

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงบทบาทของสื่อมวลชนท้องถิ่นว่าได้นำเสนอเนื้อหาข่าวเพื่อเสริมสร้างสันติภาพขึ้นในสังคมอย่างไร โดยศึกษากรณีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับชาวเขาของสื่อหนังสือพิมพ์รายวันในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์ และไทยนิวส์ ช่วงระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2546 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2547 ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์มุ่งเน้นนำเสนอข่าวในประเด็นที่เป็นความขัดแย้งหรือมีสีสันมากกว่ามุ่งนำเสนอเนื้อหาที่เสริมสร้างสันติภาพในสังคม สำหรับคุณภาพของข่าวพบว่าข่าวเกี่ยวกับชาวเขาที่นำเสนอในช่วงระยะเวลาที่ศึกษามีคุณภาพค่อนข้างน้อย กล่าวคือข้อเท็จจริงในหัวข้อข่าวและเนื้อหาไม่ตรงกัน ไม่มีการเชื่อมโยงตัวบทของข่าวเข้ากับบริบททางสังคม ไม่มีความสมดุลในการสัมภาษณ์แหล่งข่าว และมุ่งเน้นนำเสนอปัญหา แต่นำเสนอทางออกหรือวิธีการแก้ไขน้อยมาก จึงกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนมีบทบาทน้อยมากในการเสริมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม

1. ปัญหาและความสำคัญของปัญหา

โดยทั่วไป คำว่า “สันติภาพ” จะหมายถึงสภาวะที่ปราศจากสงคราม ปราศจากการต่อสู้ปะทะกันอย่างรุนแรง หรือบางครั้งอาจตีความไปว่าหมายถึงสภาวะที่ปราศจากความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม วิธีคิดเรื่องสันติภาพมีความเปลี่ยนแปลงไป

* อาจารย์ประจำ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อย่างมากในการศึกษาวิจัยระยะหลังที่ผ่านมา เช่น การนิยามว่าสันติภาพคือ สภาวะที่ปราศจากความขัดแย้ง ก็มีผู้ที่โต้แย้งว่า ความขัดแย้งเป็นสภาวะ ธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้นการนิยามเช่นนี้จึงไม่ได้ตั้งอยู่บนหลักแห่งความเป็นจริง นอกจากนี้ ธรรมชาติของความขัดแย้งไม่ได้นำมาแต่ผลทางลบต่อสังคมเสมอไป แต่หลายครั้งความขัดแย้งก็นำไปสู่การพัฒนาที่สร้างสรรค์ในสังคมมนุษย์ได้เช่นกัน (ไชยยันต์ รัชชกุล, 2532)

โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) นักคิดคนสำคัญของการศึกษาสันติภาพสมัย ใหม่เสนอว่า สภาวะของสังคมที่มีสันติภาพน่าจะหมายถึง สภาวะของสังคมที่ ปราศจากความรุนแรง (Violence) ซึ่งความหมายของความรุนแรงนี้มี 3 ลักษณะ คือความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2531)

ความรุนแรงทางตรง โดยทั่วไปจะหมายถึง สภาวะของสงคราม หรือการ ต่อสู้ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกันโดยตรง อันยังผลให้เกิดความบาดเจ็บ ล้มตาย และความสูญเสีย มีผู้ประมาณว่า ในระหว่างปี ค.ศ.1820 ถึง 1950 มีสงคราม เกิดขึ้นทั่วโลก 315 ครั้ง มีจำนวนของผู้ที่เสียชีวิตไปถึง 47 ล้านคน และในช่วง ศตวรรษที่ 20 ที่ผ่านมามีคนล้มตายไปเพราะสงครามโลกทั้งสองครั้งถึงกว่า 36 ล้านคน (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539) ซึ่งผลของความรุนแรงทางตรง ย่อม ทำลายศักยภาพของความเป็นมนุษย์ลงอย่างมาก

ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง หมายถึง ภาวะการณ์ที่ขัดขวางต่อความต้องการ พื้นฐานของมนุษย์ อันยังผลให้เขาไม่สามารถบรรลุศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ได้ (Johan Galtung, 1995) โดยที่สภาวะดังกล่าวในความเป็นจริงแล้ว สังคม สามารถแก้ไขได้ แต่กลับเพิกเฉยปล่อยให้เงื่อนไขดังกล่าวดำเนินต่อไป ยก ตัวอย่างเช่น งานของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ซึ่งศึกษาเรื่อง “อุปลักษณะสุขภาพ สันติภาพเชิงวิพากษ์” พบว่า ในแต่ละปีมีผู้ซื้อไอศกรีม เฉพาะในยุโรปมากกว่า 11 พันล้านเหรียญอเมริกัน ในขณะที่มีผู้คน 2,500 ล้านคนทั่วโลกขาดแคลน สาธารณูปโภคพื้นฐาน ซึ่งสามารถแก้ไขให้ตกไปได้ด้วยเงินเพียง 9 พันล้าน เหรียญอเมริกัน หรือประมาณครึ่งหนึ่งของที่ประเทศในยุโรปและอเมริกาใช้ซื้อ

อาหารสัตว์ในแต่ละปี (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2545) แสดงว่าในความเป็นจริงแล้ว สังคมมีศักยภาพที่มากพอจะช่วยเหลือคนกลุ่มต่าง ๆ ได้ แต่สังคมเลือกที่จะไม่ช่วยเหลือ การปล่อยให้บุคคลอื่นต้องเผชิญหน้ากับภาวะการณ์ที่ขัดขวางต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ไม่ให้บรรลุผล ทั้งที่สังคมสามารถช่วยเหลือได้นี้ ถือเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้น

ส่วนความรุนแรงทางวัฒนธรรมจะหมายถึง ความคิดความเชื่อหรือทัศนคติซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนรองรับความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นชนิดทางตรงหรือเชิงโครงสร้างก็ตาม ทำให้ความรุนแรงทั้งสองประเภทข้างต้น “กลายเป็น” หรือ “ทำให้รู้สึกว่” เป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรืออย่างน้อยก็ไม่ใช่ว่เรื่องผิดร้ายแรงอะไร เนื่องจากการใช้ความรุนแรงมักจะประกอบด้วยมิติสำคัญสองด้าน คือการใช้ความรุนแรง และกระบวนการให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงนั้น ดังนั้น การศึกษาเรื่องความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นการพิจารณารูปแบบวิธีการที่ความรุนแรงนานาชนิดกลายเป็นเรื่องชอบธรรม และเป็นที่ยอมรับในสังคมโดยรวม (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539)

ชาวเขาเป็นกลุ่มคนที่ต้องเผชิญหน้ากับความรุนแรงเชิงโครงสร้างในสังคมไทยมาโดยตลอด ชาวเขาหลายเผ่าได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งถาวรในประเทศไทยเป็นเวลานานกว่า 200 ปี และบางเผ่าก็อยู่มาเป็นเวลามากกว่า 1,000 ปีมาแล้ว เช่น ลัวะ กะเหรี่ยง ขมุ ผีตองเหลือง ในอดีตชนเผ่าเหล่านี้ บางกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการสร้างชาติสร้างสังคมไทยเป็นอย่างมาก เช่น ลัวะเคยทำหน้าที่ผลิตเกลือเพื่อแลกเปลี่ยนหรือค้าขายกับชาวไทยล้านนา และในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น กะเหรี่ยงที่อยู่ตามเมืองหน้าด่านชายแดนก็เคยทำหน้าที่เป็นกำลังสอดแนมเข้าศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชาวเขาเหล่านี้กับสังคมไทยจึงค่อนข้างจะราบรื่น กษัตริย์ไทยในอดีตได้ทรงสนับสนุนให้ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในกิจการต่าง ๆ พระราชทานทรัพย์สิน ที่ดินให้ทำมาหากิน หรืออุปถัมภ์ให้ช่วยราชการ จนชนเผ่าบางกลุ่มถูกผสมกลมกลืนให้กลายเป็น “ไทย” แต่ก็ยังมีบางกลุ่มที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไว้ได้ในระดับหนึ่ง (ชยันตร์ วรรณะภุติ, 2530) นอกจากนี้ยังมีชาวเขาซึ่งตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่บนภูเขาสูงห่างไกลจากคนไทยพื้นราบ และที่อพยพเข้ามาสู่เมืองไทยหลังจากนั้น ซึ่งยังไม่ถูกผสมกลมกลืนให้

เป็นไทย

ในระยะแรกภายหลังเมื่อเกิดแนวคิดเรื่อง “รัฐไทย” สถานภาพ “ชนกลุ่มน้อย” และ “ความแตกต่าง” ของชาวเขาก็กังไม่ถูกมองว่าเป็นปัญหา ชาวเขาจึงสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างอิสระ อย่างแตกต่าง โดยที่รัฐไทยสมัยใหม่ไม่ได้เข้าไปจัดการแต่อย่างใด (เพ็ญศิริ จิระเดชากุล, 2541) จนกระทั่งเมื่อรัฐไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับชาวเขา ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ชาวเขาจึงถูกกีดกันออกจากความเป็นคนไทย และมองชาวเขาด้วยสายตาที่ไม่ไว้วางใจตลอดเวลาว่า ชาวเขาเป็นพวกคอมมิวนิสต์ เป็นผู้ค้ายาเสพติด เป็นผู้ตัดไม้ทำลายป่า เป็นผู้ทำไร่เลื่อนลอย วิธีคิดดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันของทางราชการที่มีต่อชาวเขา (ปนัดดา บุญยสาระนัน, 2543)

แม้การปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันโดยรัฐไทยต่อชาวเขาจะไม่ได้นำมาซึ่งความรุนแรงทางตรง ไม่มีการต่อสู้ปะทะกันระหว่างชาวเขาและรัฐบาลจนมีคนบาดเจ็บล้มตายเหมือนในหลายประเทศ แต่ก็มี ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเกิดขึ้น ชาวเขาจำนวนมากแม้จะอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลานานแต่ก็ไม่มีสัญชาติไทย ยังคงอยู่ในสถานะของบุคคลต่างด้าว ซึ่งทำให้เสียสิทธิในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานที่ควรจะได้ เช่น การศึกษา การบริการทางสุขภาพอนามัย นอกจากนี้ การที่รัฐไทยมองว่าชาวเขาคือผู้ที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ จึงยังผลไปถึงการออกกฎหมายแยกคนออกจากป่า ทำให้ชาวเขาที่ส่งสมภูมิปัญญามาแต่ครั้งบรรพบุรุษ กลับต้องละทิ้งภูมิปัญญาเดิม ไปเป็นแรงงาน “ไร้ฝีมือ” ในสังคมเมือง (ณรงค์ ใจหาญ, 2541) ซึ่งสังคมเมืองก็มองชาวเขาอย่างไม่ยอมรับและไม่เข้าใจ การปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันต่อชาวเขา เป็นตัวการสำคัญในการกีดกันหรือขัดขวางความสามารถในการพัฒนาศักยภาพของชาวเขาโดยตรง

สื่อมวลชนเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งของสังคมในการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันให้มากขึ้น โดยทำหน้าที่ในการรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคม เชื่อมโยงตีความเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงทำหน้าที่ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้กับสังคม (นรินทร์ นำเจริญ, 2546) ดังนั้นหากเกิดความไม่เป็นปกติ ความไม่เข้าใจ หรือโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม อันยังผลให้มนุษย์ไม่สามารถบรรลุถึงศักยภาพหรือความต้องการพื้นฐานของตนเองได้ ทั้งที่สังคมมี

ทรัพยากรหรือความสามารถที่มากพอจะช่วยเหลือแก้ไขได้ แต่สังคมเลือกที่จะไม่ทำ อันเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้น จึงเป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเสนอปัญหา ตลอดจนแสวงหาแนวทางแก้ไข

ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่า สื่อมวลชนในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อมวลชนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ได้นำเสนอข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับชาวเขาอย่างไร ได้แสดงบทบาทเพียงใดในการสร้างความเข้าใจกันมากขึ้นระหว่างคนบนภูเขาและคนบนพื้นราบ แสดงบทบาทเพื่อช่วยเหลือให้ชาวเขาสามารถบรรลุถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อให้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สื่อมวลชนแสดงบทบาทในการนำเสนอเนื้อหาข่าวอย่างไรในการลดความรุนแรงเชิงโครงสร้างลง เพื่อเสริมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันในจังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชาวเขาในประเด็นใดบ้าง
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันในจังหวัดเชียงใหม่ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชาวเขา ว่ามีคุณภาพข่าวอย่างไร
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันในจังหวัดเชียงใหม่ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชาวเขา ว่าแสดงบทบาทต่อการเสริมสร้างสันติภาพขึ้นในสังคมอย่างไร

3. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methods) ซึ่งใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากตัวสื่อโดยวิธีอรรถวิเคราะห์ (Textual Analysis) เป็นหลัก เสริมด้วยการค้นคว้าจากเอกสารอื่น ๆ (Documentary Research) โดยนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

4. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาจากข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันในจังหวัดเชียงใหม่ 2 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์ และไทยนิวส์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาซึ่งถูกนำเสนอในช่วงระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2546 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2547 รวมระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 6 เดือน นอกจากนี้ จะใช้หนังสือหรือเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาศึกษาประกอบเพิ่มเติม

5. ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์ และไทยนิวส์ จำนวนทั้งหมด 366 ฉบับ รวมข่าวที่ถูกนำเสนอ 2,732 ข่าว มีข่าวที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาจำนวนทั้งสิ้น 143 ข่าว เป็นข่าวที่ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์จำนวน 55 ข่าว และถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์จำนวน 88 ข่าว ซึ่งสามารถสรุปจำนวนประชากรได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1
สรุปจำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา

หนังสือพิมพ์	ข่าวทั้งหมด	ข่าวที่เกี่ยวข้องกับชาวเขา
เชียงใหม่นิวส์	1,257	55
ไทยนิวส์	1,475	88
รวม	2,732	143

6. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 2 เรื่องที่สำคัญ ได้แก่ประเด็นข่าวเกี่ยวกับชาวเขาที่ถูกนำเสนอ และคุณภาพข่าวเกี่ยวกับชาวเขาที่ถูกนำเสนอดังนี้

6.1 ประเด็นข่าวเกี่ยวกับชาวเขาที่ถูกนำเสนอ

จากการศึกษาประเด็นข่าวเกี่ยวกับชาวเขาที่ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ พบว่าหนังสือพิมพ์นำเสนอเนื้อหาใน 12 ประเด็น ดังนี้

ตารางที่ 2

แสดงประเด็นเกี่ยวกับชาวเขาที่ถูกนำเสนอในข่าว

ประเด็น	เชียงใหม่ นิวส์	ไทย นิวส์	รวม	ร้อยละ
1. การเสพและค้ายาเสพติด	38	51	89	50.57
2. อาชญากรรม	10	21	31	17.61
3. การประกอบอาชีพ	6	5	11	6.25
4. สถานภาพของชาวเขา	5	4	9	5.11
5. สุขภาพอนามัยและการสาธารณสุข ของชาวเขา	1	7	8	4.55
6. ประสิทธิภาพของโครงการพัฒนา ชาวเขา	7	1	8	4.55
7. ความสัมพันธ์ของชาวเขา กับ ทรัพยากรธรรมชาติ	4	2	6	3.41
8. การได้รับสัญชาติไทย	1	4	5	2.84
9. ความยากจน	-	5	5	2.84
10. ที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของ ชาวเขา	-	2	2	1.14
11. การศึกษาของชาวเขา	1	-	1	0.57
12. โสเภณีชาวเขา และการระบาดของ เอดส์ในชุมชนชาวเขา	-	1	1	0.57

จากเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาซึ่งถูกนำเสนอทั้ง 12 ประเด็น จะเห็นว่าหนังสือพิมพ์เน้นนำเสนอข่าวในประเด็นที่เกี่ยวกับการเสพติดและการค้ายาเสพติดมากที่สุด กล่าวคือมีข่าวที่นำเสนอในประเด็นนี้ถึง 89 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 50.57 รองลงมาคือ ประเด็นเกี่ยวกับอาชญากรรม มีข่าวที่นำเสนอในประเด็นดังกล่าวนี้จำนวน 31 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 17.61 ส่วนประเด็นอื่น ๆ นั้น หนังสือพิมพ์ไม่เน้นนำเสนอนัก กล่าวคือมีการนำเสนอไม่ถึงร้อยละ 10 ในแต่ละประเด็น

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับยาเสพติด และประเด็นเกี่ยวกับอาชญากรรมนั้น เป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวโยงกัน ข่าวที่ถูกนำเสนอส่วนใหญ่จะชี้ให้เห็นว่า ชาวเขามักเข้าไปเกี่ยวพันกับการค้าหรือเสพยาเสพติดไม่ว่าทางใดก็ตาม และเมื่อชาวเขามีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ผิดกฎหมาย จึงทำให้ชาวเขาต้องเข้าไปเกี่ยวพันกับปัญหาอาชญากรรมอื่น ๆ อีกมากมาย นอกจากนี้ เนื่องจากชาวเขามีนิสัยที่มักใช้กำลังในการแก้ปัญหามากกว่าการใช้เหตุผล และทั้งบางส่วนก็ยังมีความเกี่ยวพันกับไสยศาสตร์ ชีวิตของชาวเขาจึงดูเป็นชีวิตที่หาความสุขไม่ได้

ส่วนประเด็นอื่น ๆ ที่ถูกนำเสนอ หนังสือพิมพ์มักย้ำอยู่เสมอว่าชาวเขาไม่ใช่คนไทย เป็นคนกลุ่มน้อยที่มีความอ่อนแอในทุก ๆ ด้าน นอกจากการทำธุรกิจที่ผิดกฎหมายแล้วก็ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองอย่างอื่นได้อีก ต้องรอคอยความช่วยเหลือของหน่วยงานของรัฐอยู่ตลอดเวลา นอกจากชาวเขาจะไม่ช่วยเหลือตัวเองแล้ว ชาวเขายังเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย ดังนั้นจึงมีหน่วยงานของรัฐที่พยายามเข้าไปจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือชาวเขา แต่โครงการดังกล่าวก็ยังช่วยเหลือได้ไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร

6.2 คุณภาพข่าวเกี่ยวกับชาวเขาที่ถูกนำเสนอ

คุณภาพข่าวเป็นเครื่องชี้วัดว่าสื่อมวลชนได้พยายามทำหน้าที่ในการรายงานข่าวอย่างดีที่สุดแล้วหรือไม่ ยิ่งข่าวมีคุณภาพมากเท่าไรก็ยิ่งหมายความว่าสื่อได้พยายามสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคมมากขึ้นเท่านั้น

จากการศึกษาคุณภาพของข่าวนำหน้าหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับชาวเขา ซึ่งถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์เชียงใหม่และไทยนิวส์ ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2546 ถึงวันที่

31 มีนาคม 2547 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความตรงกันระหว่างความหมายในหัวข้อข่าวและเนื้อหา พบว่ามีข่าวที่หัวข้อข่าวและเนื้อหานำเสนอข้อเท็จจริงที่ตรงกันจำนวน 113 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 79.02 มีข่าวที่หัวข้อข่าวและเนื้อหานำเสนอข้อเท็จจริงไม่ตรงกันจำนวน 30 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 20.98 ทั้งนี้ สามารถแสดงผลการศึกษาได้ดังตารางที่ 3 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3

แสดงความตรงกันระหว่างความหมายในหัวข้อข่าวและเนื้อหา
แยกตามหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์	ตรง		ไม่ตรง		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เชียงใหม่นิวส์	44	80.00	11	20.00	55
ไทยนิวส์	69	78.41	19	21.59	88
รวม	113	79.02	30	20.98	143

สำหรับลักษณะของความไม่ตรงกันระหว่างหัวข้อข่าวและเนื้อหา ได้แก่

- นำข้อสันนิษฐานที่ยังไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าจะเป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่ มาพาดหัวข่าวเสมือนว่าเหตุการณ์ดังกล่าวได้ข้อสรุปที่ชัดเจนแล้ว

- สรุปหัวข้อข่าวเกินความจริงที่ปรากฏในเนื้อหา
- ให้ข้อเท็จจริงที่ไม่ตรงกันระหว่างหัวข้อข่าวและเนื้อหา
- หัวข้อข่าวไม่สื่อถึงเนื้อหา หรือสื่อถึงเนื้อหาแต่ไม่ตรงประเด็น
- มีข้อเท็จจริงบางอย่างในหัวข้อข่าว แต่ไม่ปรากฏในเนื้อหา

2. การเชื่อมโยงตัวบทเข้ากับบริบท หมายถึงการพิจารณาว่าข่าวที่นำเสนอ นั้น มีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นของข่าวเรื่องนั้น ๆ

กับประเด็นทางสังคม หรือเชื่อมโยงให้เห็นถึงความเป็นมาของปัญหา ทั้งในอดีต ส่งผลถึงปัจจุบันได้อย่างไร มีปัจจัยอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง และปัญหาดังกล่าวจะมีความคลี่คลายหรือมีแนวโน้มของปัญหาต่อไปอย่างไร ความเชื่อมโยงจึงเป็นตัววัดคุณภาพของข่าวประการหนึ่ง

จากการศึกษาพบว่า มีข่าวที่นำเสนอโดยมีการเชื่อมโยงตัวบทเข้ากับบริบท จำนวน 48 ข่าว คิดเป็น ร้อยละ 33.66 และเป็นข่าวที่ไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างตัวบทเข้ากับบริบทจำนวน 95 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 66.43 ทั้งนี้ สามารถแสดงผลการศึกษาได้ดังตารางที่ 4 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4

แสดงจำนวนข่าวที่มีการเชื่อมโยงตัวบทเข้ากับบริบท แยกตามหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์	มีการเชื่อมโยง		ไม่มีการเชื่อมโยง		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เสียงใหม่นิวส์	25	45.45	30	54.55	55
ไทยนิวส์	23	26.14	65	73.86	88
รวม	48	33.66	95	66.43	143

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่า ข่าวที่ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่จะนำเสนอข่าวเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ๆ โดยแยกออกจากบริบทต่าง ๆ ไม่มีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงปัญหา ทั้งนี้อาจเนื่องจากธรรมชาติการทำงานของหนังสือพิมพ์ต้องเร่งรีบนำเสนอข่าวสาร จึงไม่มีเวลาที่จะมาเชื่อมโยงปัญหาเฉพาะเรื่องนั้น ๆ มากนัก นอกจากนี้ อาจเนื่องจากพื้นที่การนำเสนอข่าวของสื่อมีค่อนข้างจำกัด สื่อจึงมักสรุปเฉพาะประเด็นข่าวสั้น ๆ นำเสนอ โดยหนังสือพิมพ์เสียงใหม่นิวส์มีการนำเสนอข่าวที่มีการเชื่อมโยงมากกว่าหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์

3. **ความสมดุล** เป็นการพิจารณาจากแหล่งข่าวที่ผู้สื่อข่าวใช้ในการทำข่าวแต่ละเรื่อง ว่ามีการกระจายแหล่งข่าวอย่างทั่วถึงคนทุกกลุ่มที่ถูกกล่าวถึงในข่าวแล้วหรือไม่ หรือเปิดโอกาสให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาสามารถอธิบายเหตุผลจากมุมมองของตนเพียงใด

จากการศึกษาพบว่าการสัมภาษณ์แหล่งข่าวทั้งหมดจำนวน 232 ครั้ง เมื่อแยกตามสถานะของผู้ถูกสัมภาษณ์พบว่า มีการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของทางราชการมากที่สุด คือ 179 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 77.16 ของจำนวนครั้งการสัมภาษณ์แหล่งข่าวทั้งหมด สำหรับชาวเขานั้น มีจำนวนครั้งการถูกสัมภาษณ์น้อยกว่ามาก กล่าวคือมีการสัมภาษณ์ชาวเขาทั้งหมด 33 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 14.22 ทั้งนี้ สามารถแสดงผลการศึกษาได้ดังตารางที่ 5 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5

แสดงจำนวนครั้งของการสัมภาษณ์แหล่งข่าว แยกตามสถานะของแหล่งข่าว

หนังสือพิมพ์	ชาวเขา		เจ้าหน้าที่		บุคคลอื่น		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เชียงใหม่นิวส์	11	12.22	70	77.78	9	10.00	90
ไทยนิวส์	22	15.49	109	76.76	11	7.75	142
รวม	33	14.22	179	77.16	20	8.62	232

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่า การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ จะเน้นการนำเสนอข่าวโดยใช้แหล่งข่าวซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ราชการเป็นสำคัญ มีจำนวนครั้งการสัมภาษณ์ชาวเขาน้อยมาก ชาวบางปะดินแม้จะมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับชาวเขาโดยตรง แต่ชาวเขาก็ไม่มีโอกาสที่จะมีพื้นที่ในสื่อในการอธิบายความหมายจากแง่มุมของตนเอง

4. **ความเป็นธรรม** การพิจารณาเรื่องนี้ จะวิเคราะห์จากความหลากหลายของข้อมูลว่าเนื้อหาที่นำเสนอได้ให้ข้อมูลจากหลาย ๆ ด้านแล้วหรือไม่ ทั้งนี้เนื่องจากแม้แหล่งข่าวจะไม่ใช้ชวาเขา แต่ก็อาจให้ข้อมูลในแง่มุมของชวาเขาได้ จึงต้องตรวจสอบด้วยว่า นอกจากจำนวนแหล่งข่าวที่ผู้สื่อข่าวไปสัมภาษณ์มาแล้ว แง่มุมของการสัมภาษณ์จะมีลักษณะเช่นใด

จากการศึกษาข่าวที่นำเสนอในประเด็นเกี่ยวกับชวาเขาจำนวน 143 ข่าว ของหนังสือพิมพ์เชียงใหม่และไทยนิวส์ พบว่าข่าวที่ศึกษาเกือบทั้งหมดถูกนำเสนอในแง่มุมของทางราชการ กล่าวคือมีจำนวนถึง 141 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 98.60 ในขณะที่มีจำนวนข่าวที่นำเสนอในมุมมองของชวาเขาเพียง 24 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 16.78 ทั้งนี้ สามารถแสดงผลการศึกษาได้ดังตารางที่ 6 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6

แสดงจำนวนข่าวที่แสดงมุมมองต่าง ๆ แยกตามหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์	ข่าวทั้งหมด	ชวาเขา		ราชการ	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เชียงใหม่นิวส์	55	10	18.18	53	96.36
ไทยนิวส์	88	14	15.91	88	100.00
รวม	143	24	16.78	141	98.60

ผลการศึกษาในหัวข้อนี้ เป็นไปในทิศทางเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา กล่าวคือสถานะของแหล่งข่าวมีความสอดคล้องกับมุมมองของแหล่งข่าวนั้น ๆ เมื่อผู้สื่อข่าวเลือกที่จะสัมภาษณ์เน้นหนักที่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานทางราชการ มุมมองที่ปรากฏในเนื้อหาข่าวจึงเป็นมุมมองจากจุดยืนของทางราชการเป็นสำคัญ

5. การเสนอทางออกของปัญหา จากการศึกษาพบว่า ชาวส่วนใหญ่จำนวนถึง 117 ชาว คิดเป็นร้อยละ 81.81 นำเสนอแต่เฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่เสนอทางออกใดๆ มีชาวเพียง 26 เรือง คิดเป็นร้อยละ 18.18 เท่านั้นที่พยายามเสนอทางออกของปัญหา ทั้งนี้ สามารถแสดงผลการศึกษาได้ดังตารางที่ 7 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 7

แสดงจำนวนชาวที่มีการเสนอทางออก แยกตามหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์	เสนอทางออก		ไม่เสนอทางออก		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เชียงใหม่นิวส์	13	23.64	42	76.36	55
ไทยนิวส์	13	14.77	75	85.23	88
รวม	26	18.18	117	81.81	143

มีข้อน่าสังเกตคือ ทางออกของปัญหาที่ถูกนำเสนอโดยภาพรวมแล้วจะเป็นทางออกในมุมมองของส่วนงานทางราชการเป็นหลัก โดยมองว่าเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง แต่ไม่ได้นำเสนอว่าปัญหาดังกล่าวนั้นจะสามารถแก้โดยวิธีคิดแบบชาวเขาได้อย่างไร

จากการศึกษาคุณภาพข่าวของหนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์และไทยนิวส์ ที่นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับชาวเขาจำนวน 143 ข่าวนั้น พบว่าชาวเหล่านี้ยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพข่าวหลายประการ ตั้งแต่การพาดหัวข่าวซึ่งนำเสนอข้อเท็จจริงไม่ตรงกับเนื้อหา การนำเสนอแต่ข้อเท็จจริงเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเชื่อมโยงให้เห็นความเป็นมาและความเกี่ยวพันระหว่างปัญหาต่าง ๆ การสัมภาษณ์แหล่งข่าวที่เน้นเฉพาะส่วนราชการ โดยละเลยต่อการสัมภาษณ์แหล่งข่าวที่เป็นชาวเขา ซึ่งส่งผลถึงความหลากหลายของแง่มุมข่าว ทำให้ข่าวที่ถูกนำเสนอออกมาเป็นเพียงการนำเสนอในแง่มุมของส่วนราชการเท่านั้น

นอกจากนี้ ชาววยังมีการเสนอทางออกของปัญหาน้อยมาก และทางออกที่ว่าน้อย อยู่แล้วนี้ ก็เสนอในมุมมองของส่วนราชการเป็นด้านหลัก ดังนั้นทางออกจึงมักถูก นำเสนอในแง่ที่ว่า รัฐบาลจะใช้กำลังในการปราบปรามอย่างไร หรือรัฐบาลควร สงเคราะห์ชาวเขาอย่างไร มากกว่าการดัดศักยภาพหรือทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ ของชาวเขาออกมา

7. อภิปรายผลการวิจัย

สันติภาพไม่ได้หมายถึงเพียงสภาวะที่สังคมปลอดจากสงครามหรือการ ปะทะต่อสู้กันอย่างรุนแรงอันเป็นความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) เท่านั้น แต่ยังรวมถึงสภาวะที่สังคมปลอดจากความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) อีกด้วย สภาวะของสังคมที่มีสันติภาพนั้น จึงไม่ได้หมายถึงเพียงสภาวะ ที่คนในสังคมมีชีวิตอยู่รอด แต่ยังอยู่รอดอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามศักยภาพของ สังคมด้วย ถ้าคนในสังคมยังต้องเผชิญหน้ากับความอดอยากยากจน ไม่สามารถ บรรลุถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้ ก็ไม่อาจนับว่าเป็นสังคมที่มีสันติภาพ

ลักษณะที่สำคัญของความรุนแรงเชิงโครงสร้าง คือ การดำรงอยู่ในโลกที่มอง ไม่เห็น (Invisible World) มีลักษณะของความเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซ้ำซากจำเจ และดูเหมือนหนึ่งจะไร้ทางออกหรือความหวัง (ชัยวัฒน์ สถา อานันท์, 2532) ความรุนแรงเชิงโครงสร้างจึงไม่ใช่ผลจากการกระทำของบุคคลใน เหตุการณ์เฉพาะอย่าง ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ เวลาใดเวลาหนึ่งที่สามารถ ระบุได้อย่างชัดเจน ผลของความรุนแรงเชิงโครงสร้างไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล แต่เป็นกระบวนการที่ขัดขวางต่อการบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ อัน ยังผลให้มนุษย์ไม่สามารถพัฒนาตามศักยภาพที่มีอยู่ได้ เป็นการทำลาย “ชีวิตที่ ดี” ของมนุษย์อย่างเป็นระบบ โดยที่สภาวะดังกล่าวนั้นสังคมสามารถแก้ไขได้ แต่ กลับเลือกที่จะเพิกเฉย คงปล่อยให้สภาวะดังกล่าวดำเนินอยู่ต่อไป เช่น ความ ยากจนของชาวเขา เป็นสภาวะที่ไม่ได้เกิดขึ้นในเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่เป็น กระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยาวนาน ซ้ำซาก และดูว่าจะไร้ความหวัง

การกลายเป็น “คนชายขอบ” ของชาวเขาไม่ใช่เรื่องบังเอิญหรือเป็นเรื่อง ส่วนบุคคล แต่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มี

อุดมการณ์ของรัฐไทยรองรับ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรัฐชาติ ดินแดน สถานะพลเมือง หรือความเป็นไทย โดยมองกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงว่าเป็นคนป่าเถื่อน ใจ และสกปรก (ยศ สันตสมบัติ, 2546) การขนานนามชนเหล่านี้ว่าเป็น “ชาวเขา” ก็เป็นส่วนหนึ่งของการเบียดขับให้กลายเป็นคนอื่นที่มิใช่ไทย มายาคติเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงซึ่งถูกสร้างขึ้นโดยรัฐไทยมีอย่างน้อย 3 ประการด้วยกัน คือมายาคติเรื่องความมั่นคงของชาติ มายาคติเรื่องยาเสพติด และมายาคติเรื่องสภาพแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่ความชอบธรรมในการที่รัฐจะขยายตัวเข้ามาเพื่อ “ดูแล” พื้นที่สูงอย่างใกล้ชิด สร้างนโยบายและโครงการพัฒนาเพื่อปราบฝิ่น ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ และควบคุมให้ชนบนพื้นที่สูงทำการเกษตรแบบถาวร ภายใต้เรื่องความมั่นคงของชาติ และความยั่งยืนของระบบนิเวศเป็นสำคัญ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541)

ความยากจนของชาวเขาจึงไม่ใช่ “เหตุการณ์” แต่เป็น “กระบวนการ” ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบจากนโยบายและการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันของรัฐไทยต่อชาวเขา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของชาวเขาอย่างรุนแรง เป็นต้นว่าชาวเขาจำนวนมากแม้จะอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลานานแต่ก็ไม่มีสัญชาติไทย ยังคงอยู่ในสถานะของบุคคลต่างด้าว ซึ่งทำให้เสียสิทธิในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานที่ควรจะได้ เช่น การศึกษา การบริการทางสุขภาพอนามัย หรือการคุ้มครองแรงงานตามกฎหมาย นอกจากนี้ การที่รัฐไทยสร้างมายาคติว่าชาวเขาคือผู้ที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ จึงยังผลไปถึงการออกกฎหมายแยกคนออกจากป่าทำให้ชาวเขาที่สังคมนิยมปัญญามาแต่ครั้งบรรพบุรุษ กลับต้องละทิ้งภูมิปัญญาเดิม ไปเป็นแรงงาน “ไร้ฝีมือ” ในสังคมเมือง (ณรงค์ ใจหาญ, 2541) โดยสังคมเมืองซึ่งได้รับการถ่ายทอดอุดมการณ์จากรัฐ ก็มองชาวเขาอย่างไม่ยอมรับและไม่เข้าใจ การปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันต่อชาวเขา เป็นตัวการสำคัญในการกีดกันหรือขัดขวางความสามารถในการพัฒนาศักยภาพของชาวเขาโดยตรง เช่น เด็กชาวเขาที่เกิดมา อาจมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ เป็นครูอาจารย์ หรือกระทั่งเป็นผู้นำระดับประเทศได้ แต่เด็กชาวเขาเหล่านี้กลับถูกขัดขวางความสามารถในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยความยากจน ความหิวโหย การไม่มีบัตรประชาชน การถูกกีดกันออกจากความเป็นคนไทย การไม่ได้

รับโอกาสทางการศึกษา การไม่ได้รับโอกาสในการเข้าถึงบริการทางสุขภาพที่ดี ทำให้เด็ก ๆ เหล่านี้ ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุศักยภาพที่มีอยู่ได้ กลับต้องหาทางออกให้กับชีวิตโดยวิธีการอื่น ๆ เด็กชาวเขาบางคนต้องเติบโตขึ้นมาเป็นกรรมกรค่าแรงถูก เด็กผู้หญิงบางคนถูกล่อลวงไปเป็นหญิงค้าบริการทางเพศ ชาวเขาอีกส่วนหนึ่งต้องไปลักลอบค้ายาเสพติด ชาวเขาเหล่านี้ส่วนหนึ่งถูกตำรวจวิสามัญฆาตกรรม บางส่วนถูกจับติดคุกตาราง ไม่มีโอกาสในการพัฒนาความใฝ่ฝันที่ต้องการจะมีหรือจะเป็นของตนเองได้ เป็นความรุนแรงที่มีมนุษย์พึงกระทำต่อมนุษย์ด้วยกันเอง และทั้งยังอาจนำไปสู่ความรุนแรงทางตรงอีกด้วย ในสังคมที่ชาวเขาต้องเผชิญหน้ากับความรุนแรงดังกล่าวนี้ ย่อมไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นสังคมที่เราอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติภาพ

สื่อมวลชนเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในการผดุงความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม สร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันให้มากขึ้น ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของสื่อมวลชน (Theory of Media Structure and Function) ตั้งความคาดหวังว่าสื่อมวลชนจะทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงที่ช่วยสร้างสรรค์และธำรงรักษาเสถียรภาพของสังคมให้เกิดความความสมดุล และเกิดการรวมตัวกันเข้าของทุกส่วน เพื่อทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมคงอยู่ต่อไป โดยทำหน้าที่ในการรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เชื่อมโยงตีความเหตุการณ์ต่าง ๆ รวมถึงทำหน้าที่ในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้กับสังคม (ยุพดี สุนทิกุลเจริญ, 2536) ดังนั้นหากเกิดความไม่เป็นปกติ ความไม่เข้าใจ หรือโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมขึ้น อันยังผลให้มนุษย์ไม่สามารถบรรลุถึงศักยภาพหรือความต้องการพื้นฐานของตนเองได้ ทั้งที่สังคมมีทรัพยากรหรือความสามารถที่มากพอจะช่วยเหลือแก้ไข แต่สังคมเลือกที่จะไม่ทำ อันเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้น จึงเป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเสนอปัญหา ตลอดจนแสวงหาแนวทางแก้ไข

ทฤษฎีการกำหนดวาระสาร (Agenda Setting) บอกกับเราว่า ท่ามกลางข่าวสารที่มีอยู่มากมายหลากหลายในปัจจุบัน แม้จะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นมากมาย แต่มีเพียงบางเหตุการณ์บางแง่ บางมุม หรือบางประเด็นเท่านั้นที่สื่อจะเลือกนำเสนอต่อประชาชน แม้สื่อมวลชนจะสนใจหรือไม่ก็ตาม (พีระ จิรโสภณ, 2529) ดังนั้นตามความคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ของสื่อแล้ว การเลือกที่จะกำหนดวาระ

ของสารดังกล่าว จึงควรมีเป้าหมายสูงสุดคือเพื่อผดุงรักษาความเป็นธรรมของสังคมโดยรวมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

งานวิจัยเรื่องนี้ ได้พยายามศึกษาถึงการแสดงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ในการเลือกกำหนดวาระของ “สาร” ว่าสื่อได้แสดงบทบาทหน้าที่ตามความคาดหวังเชิงทฤษฎีในการผดุงรักษาความเป็นธรรมในสังคมอย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สารที่ถูกสื่อกำหนดขึ้นมานั้น ได้เข้าไปช่วยเหลือหรือลดทอนความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้น ในกรณีของชาวเขาอย่างไร เพื่อผลสุดท้ายให้เกิดสันติภาพขึ้นในสังคม

ผลการศึกษาพบว่า สื่อมวลชนแสดงบทบาทน้อยมากในการพยายาม กำหนดวาระของสารเพื่อลดความรุนแรงเชิงโครงสร้างของสังคมลง วาระของสาร ที่สื่อกำหนด จะเน้นประเด็นที่มีสีสันของการต่อสู้ มีความขัดแย้ง เสนอเหตุการณ์เฉพาะอย่างที่ขาดการเชื่อมโยง มากกว่าจะสนใจถึงพื้นฐานหรือความเป็นมาของปัญหา ดังจะเห็นว่าสื่อเน้นนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการเสพและค้ายาเสพติด และประเด็นเกี่ยวกับอาชญากรรมมากที่สุด โดยพยายามเน้นให้เห็นว่า ชาวเขามีส่วนพัวพันกับยาเสพติดไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง เน้นเหตุการณ์เฉพาะ ให้รายละเอียดแต่สภาพศพ วิธีการสังหาร หรือภาพการต่อสู้ปะทะกัน โดยขาดการเชื่อมโยงให้เห็นพื้นฐานหรือความเป็นมานอกจากชี้ให้เห็นว่าชาวเขาค่อนข้างไร้เหตุผล และมักใช้กำลังในการแก้ไขปัญหา ในขณะที่ยังมีแง่มุมหรือเหตุการณ์อีกมากมายที่สื่อละเลยต่อการกำหนดวาระ เช่น ประเด็นเกี่ยวกับการได้รับสัญชาติไทย ประเด็นเกี่ยวกับความยากจน ประเด็นเกี่ยวกับสถานภาพ ประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและการสาธารณสุข ประเด็นเกี่ยวกับการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ประเด็นเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ประเด็นเกี่ยวกับโสเภณีและการระบาดของเอดส์ในชุมชนชาวเขา ประเด็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของโครงการพัฒนาชาวเขา ตลอดจนประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชาวเขากับทรัพยากรธรรมชาติ

นอกจากนี้ การใช้คำของสื่อเองก็เป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดความหมายของชาวเขา เช่น “จับมั่งค้ายาบ้า” “จับชาวเขาค้ายาบ้า” เป็นส่วนหนึ่งของการตอกย้ำหรือกำหนดความหมายว่าชาวเขามีส่วนพัวพันกับยาเสพติดอยู่เสมอ การ

กำหนดความหมายเช่นนี้ไม่เป็นธรรมกับผู้ที่ถูกกล่าวถึง เพราะผู้ค้ายาเสพติดย่อมเป็นปัญหาของบุคคลผู้นั้น ซึ่งอาจถูกผลักดันมาจากโครงสร้างบางอย่างของสังคมก็ตาม ไม่ใช่ค้ายาเสพติดเพราะเหตุผลทางชาติพันธุ์ กล่าวคือ คำว่า “มึงค้ายาบ้า” ไม่ได้สื่อความหมายเพียงว่าคน ๆ นี้ ค้ายาบ้า แต่ยังหมายความรวมถึงชาติพันธุ์ของชาวเขาเผ่าม้งทั้งหมดว่าเป็นพวกค้ายาบ้า

การเน้นนำเสนอข่าวอยู่เพียงประเด็นที่มีความรุนแรงและการต่อสู้ ไม่อาจนำพาสังคมไปสู่สันติภาพ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในแง่ของคุณภาพข่าว พบว่าข่าวสารที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อยังมีคุณภาพค่อนข้างน้อย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของพาดหัวข่าวที่มีข้อเท็จจริงไม่ตรงกับเนื้อหา ไม่มีการเชื่อมโยงตัวบทของข่าวเข้ากับบริบททางสังคม ไม่มีความสมดุลในการสัมภาษณ์แหล่งข่าว เนื้อหาที่นำเสนอไม่มีความเป็นธรรม ดำเนินเรื่องโดยใช้มุมมองของส่วนราชการเป็นสำคัญ และมุ่งเน้นนำเสนอปัญหา แต่เสนอทางออกหรือวิธีการแก้ไขน้อยมาก และทางออกส่วนใหญ่ที่ถูกนำเสนออีกเป็นมุมมองของทางราชการเป็นสำคัญ

แม้สถาบันทางสื่อสารมวลชน เป็นสถาบันหนึ่งในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งดำเนินงานเพื่อมุ่งแสวงหาผลกำไร แต่สินค้าที่สื่อขายนั้นมีผลกระทบต่อสังคมส่วนใหญ่มาก และนอกจากนี้ สังคมยังให้ “อำนาจ” หรือ “สิทธิ” ในการแสวงหาข่าวสารและการนำเสนอข่าวสารกับสื่ออย่างมากมาย ต้นทุนในการผลิตสื่อ จึงมิใช่ต้นทุนที่มาจากเพียงค่าจ้างแรงงาน รถยนต์ กล้องถ่ายภาพ หรือทรัพย์สินใด ๆ เพียงเท่านั้น แต่สื่อยังใช้ต้นทุนทางสังคม ต้นทุนที่มาจากการไว้วางใจที่สังคมคาดหวังว่าสื่อจะนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ต่อสังคม อย่างรอบด้าน ดังนั้น สถานะของสื่อจึงมีมิติที่เชื่อมโยงซ้อนกันอยู่ ในขณะที่สื่อมุ่งขายสินค้าเพื่อหวังผลกำไร สื่อก็มีพันธะหน้าที่ในการตอบสนองต่อสังคมไปด้วยในขณะเดียวกัน การที่สังคมได้มอบ “อำนาจ” หรือ “สิทธิในการแสวงหาข่าวสาร” หรือ “สิทธิในการนำเสนอข่าวสาร” กับสื่อ ย่อมมิใช่เพื่อให้สื่อแสวงหากำไรอย่างใดก็ได้ แต่มีพันธะหน้าที่ที่ผูกพันการทำงานของสื่อไปด้วย กล่าวคือ เพื่อให้สื่อแสดงบทบาทหน้าที่ตามความคาดหวังเชิงทฤษฎีในการ “กำหนดวาระของสาร” เพื่อผดุงรักษาความเป็นธรรมให้กับสังคมอย่างดีที่สุด

แม้ทฤษฎีการกำหนดวาระสารจะบอกให้เรารู้ถึงอำนาจของสื่อในการ

กำหนดวาระของสาร แต่จากการศึกษากลับพบว่า สารที่ถูกกำหนดวาระกลับเป็นสารของคนเพียงบางกลุ่มที่มีโอกาสในการเข้าถึงสื่อที่มากกว่า ในขณะที่คนซึ่งไร้อำนาจในการเข้าถึงสื่อ กลับมีพื้นที่ในการกำหนดวาระของสารน้อยมาก ทั้งนี้พิจารณาได้จากแหล่งข่าวที่สื่อสัมภาษณ์ จะเห็นว่ามุ่งเน้นแหล่งข่าวของทางราชการเป็นสำคัญ ในขณะที่แทบไม่มีเสียงของชาวเขาปรากฏอยู่ในพื้นที่ของสื่อแต่อย่างใด ดังนั้น วาระของสารที่ถูกกำหนดขึ้นนั้น จึงอาจถูกกำหนดโดยอำนาจของโครงสร้างบางอย่างที่ลึกลงไปกว่าการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในภาวะปกติ

หากจะตั้งคำถามต่อไปว่า อะไรที่อยู่เบื้องหลังความคิดในการกำหนดวาระสารของสื่อมวลชน ก็ต้องย้อนกลับไปที่ว่าผู้สื่อข่าวหรือบรรณาธิการเป็นตัวแทนของใคร ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่เราทราบกันคืออยู่แล้วก็คือ พวกเขาเป็นตัวแทนของคนชั้นกลาง พวกเขามีการศึกษาในกรอบหนึ่ง มีเสรีภาพทางการเมืองที่มากกว่า ถูกเลี้ยงดูและอบรมมากับกรอบความคิดแบบคนชั้นกลาง พวกเขาไม่ใช่ตัวแทนของผู้อ่านทุกกลุ่ม และไม่สามารถทำตัวเป็นผู้แทนของคนทุกกลุ่มในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Everette E. Dennis, 2002) ดังนั้นฐานคิดที่ผู้สื่อข่าวหรือบรรณาธิการใช้ในการประมาณความจริงของสิ่งที่รับรู้ จึงเป็นฐานคิดแบบคนชั้นกลาง และจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ประเด็นที่ถูกเลือกหรือถูกกำหนดความหมายจึงเป็นประเด็นที่ถูกครอบงำด้วยวิธีคิดแบบคนส่วนเดียวที่มีอำนาจและมีโอกาสเข้าถึงสื่อได้มากกว่า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สารซึ่งถูกสื่อกำหนดขึ้นนั้น แท้จริงแล้วก็เป็นการ “ผลิตซ้ำ” ความสัมพันธ์เชิงอำนาจตามอุดมการณ์ของรัฐไทยซึ่งขยายวงสู่คนชั้นกลาง ที่ดีให้ “ชาวเขา” ตกอยู่ในสถานะของความเป็น “คนชายขอบ” นั่นเอง

ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง คือสภาวะที่ขัดขวางต่อการพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ของมนุษย์ไม่ให้อาจบรรลุถึงศักยภาพที่มีอยู่ได้ แม้ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของสื่อมวลชน (Theory of Media Structure and Function) จะพยายามทำให้เราเชื่อว่า ในที่สุดแล้ว สังคมจะเข้าสู่สภาวะสมดุล โดยสื่อจะแสดง “บทบาท” หรือ “อำนาจ” ของความเป็นผู้ผดุงความเป็นธรรมให้เกิดขึ้น แต่ภายใต้โครงสร้างของสังคมที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อน สื่อมวลชนเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการผลิตซ้ำการกำหนดความหมายสิ่งต่าง ๆ ของผู้ที่มีอำนาจในการ

เข้าถึงสื่อที่มากกว่า อำนาจที่สื่อมีอยู่จึงจำกัดมาก หากพิจารณาให้ลึกลงไปกว่านี้ จะพบว่า การกำหนดความหมายภายใต้เงื่อนไขของการช่วงชิงพื้นที่ดังกล่าวนี้ ยิ่งซ้ำเป็นการขัดขวางต่อการพัฒนาศักยภาพของชาวเขาอีกด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้หรือไม่ว่า นอกจากสื่อมวลชนจะแสดงบทบาทค่อนข้างน้อยในการสร้างสันติภาพแล้ว บางครั้งสื่อมวลชนยังเป็นส่วนหนึ่งของความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นในสังคมอีกด้วย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชัยันตร์ วรชนะภูติ. 2530. “การศึกษาชนกลุ่มน้อยในล้านนา,” ล้านนาคดีศึกษา 2 (เมษายน – มิถุนายน): 6.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2539. สันติทฤษฎี วิถีวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2531. สันติภาพกับความคิดของเด็กยากจน : การศึกษาเฉพาะกรณีเด็กยากจนในจังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2545. อุปถัมภ์สุภาพ สันติภาพเชิงวิพากษ์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2532. “ความรุนแรง,” ใน สันติศึกษา. นนทบุรี: สุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไชยยันต์ รัชชกุล. 2532. “ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา,” ใน สันติศึกษา. นนทบุรี: สุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณรงค์ ใจหาญ. 2541. รายงานการวิจัยเรื่อง บทสังเคราะห์สถานภาพและการดำรงชีวิตของชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. ชุดโครงการวิจัยประเมินสถานภาพองค์ความรู้ เรื่องสถานภาพและการดำรงชีวิตของชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย.
- นรินทร์ นำเจริญ. 2545. “สื่อมวลชน... เพื่อนำ... ความจริงหรือครอบงำความคิด,” มนุษยศาสตร์สาร 3 (กรกฎาคม – ธันวาคม): 20 – 21.
- นรินทร์ นำเจริญ. 2546. ศิลปะแห่งข่าว. เชียงใหม่: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ปนัดดา บุญยสาระนัน และ จิราพร ใจแปง. 2543. รายงานการวิจัยเรื่อง วิทยุภาคภาษาชาวเขา: กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่สูง. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. 2541. “วาทกรรมว่าด้วยชาวเขา” สังคมศาสตร์ 11 : 92 – 135.
- พีระ จิโรโสภณ, “ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลัก และทฤษฎีการสื่อสาร (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529), หน้า 662.
- เพ็ญสิริ จิระเดชากุล. 2541. รายงานการวิจัย การศึกษาของชาวเขาในประเทศไทย. ชุดโครงการวิจัยประเมินสถานภาพองค์ความรู้ เรื่อง สถานภาพและการดำรงชีวิตของชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย.
- ยศ สันตสมบัติ. 2546. “สิทธิชุมชน: พัฒนาการและการปรับกระบวนการทัศน์ทางมานุษยวิทยา,” ใน พลวัตสิทธิชุมชน: กระบวนทัศน์ทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ยุพดี ฐิติกุลเจริญ. 2536. ทฤษฎีสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาษาอังกฤษ

- Baran, Stanley J. and Davis, Dennis K. 1995. Mass Communication Theory: Foundation, Ferment, and Future. California: Wadsworth Publishing Company.
- Charnley, Mitchell V. 1959. Reporting. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Dennis, Everette E. and Merrill, John C. 2002. Media Debates. Canada : Wadsworth Group.
- Deutsch, Karl. 1972. Peace Research : The Need, the Problems, and the Prospects. Middlebury, Vt : Middlebury College.

Galtung, Johan . 1995. "Violence, Peace, and Peace Research," in Essays on Peace. Australia: Central Queensland University Press.

McQuail, D. 1987. Mass Communication Theory. London: Sage Publication,